

VILNIAUS UNIVERSITETAS TEISĖS FAKULTETAS

Baudžiamosios teisės katedra

**BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS BENDROSIOS DALIES
KURSO PROGRAMA**

(sesijinių studijų studentams)

Parengė prof. habil. dr. G. Švedas

Vilnius, 2017

1 tema. Baudžiamosios teisės sąvoka, funkcijos, sistema. Baudžiamosios teisės mokslas

1. Baudžiamosios teisės sąvoka. Baudžiamoji teisė subjektyvine prasme (*ius puniendi*). Baudžiamoji teisė objektyvine prasme (*ius poenale*). Baudžiamosios teisės atsiradimas ir raida įvairiais valstybės vystymosi etapais. Baudžiamoji teisė teisinėje valstybėje.

2. Baudžiamosios teisės dalykas. Baudžiamieji teisiniai santykiai.

3. Pagrindinės baudžiamosios teisės sąvokos: nusikaltimas, bausmė.

4. Baudžiamoji teisė kaip valstybės teisinės sistemos dalis. Baudžiamoji teisė ir kitos visuomeninius santykius reguliuojančios normos: moralė, religija. Atrankinis baudžiamosios teisės reguliuojamų santykių pobūdis. Baudžiamoji teisė teisės sistemoje. Materialinė ir procesinė baudžiamoji teisė. Bausmių vykdymo teisė. Baudžiamosios teisės atribojimas nuo kitų teisės šakų.

5. Baudžiamosios teisės funkcijos. Visuomenėje pripažintų teisinių gėrių apsauga. Teisinių gėrių, ginamų baudžiamosios teisės priemonėmis, ribos. Baudžiamosios teisės represinės ir prevencinės funkcijos. Baudžiamosios teisės subsidinis pobūdis.

6. Baudžiamoji teisė kaip *ultima ratio* dėl nusikalstamos veikos. Nubaudimas už padarytą veiką. Bausmė, atpildas, kaltės išpirkimas.

7. Baudžiamosios teisės sistema. Bendroji ir specialioji dalys. Pagrindiniai bendrosios ir specialiosios dalių sudarymo principai.

8. Baudžiamosios teisės mokslas. Baudžiamosios teisės mokslo paskirtis ir raida. Klasikinė kryptis. Antropologinė kryptis. Socialinė kryptis. Šiuolaikinis baudžiamosios teisės mokslas.

2 tema. Baudžiamosios politikos pagrindai

1. Baudžiamosios politikos sąvoka. Baudžiamosios politikos turinys.

2. Pagrindiniai baudžiamosios politikos principai. Konstitucinių principų realizavimas baudžiamojoje teisėje. Specialūs baudžiamosios teisės principai: nėra atsakomybės, jeigu nenumatyta įstatyme (*nullum crimen nulla poena sine lege*), atsako tik kaltas asmuo, bausmės individualizavimas, *in dubio pro reo*.

3 tema. Baudžiamoji atsakomybė ir jos pagrindai

1. Baudžiamosios atsakomybės sąvoka. Baudžiamosios atsakomybės skirtumas nuo kitų teisinės atsakomybės rūšių.

2. Baudžiamosios atsakomybės esmė. Atsakomybė ir sankcija. Atsakomybė ir bausmė.

3. Filosofiniai baudžiamosios atsakomybės aspektai. Valios laisvės problema. Neotomistinis, neokantistinis, pragmatinis valios laisvės supratimas. Baudžiamosios atsakomybės reikšmė žmonių poelgiams.

4. Atsakomybė tik už veiką, kuri yra uždrausta baudžiamojo įstatymo.

5. Atsakomybės už konkrečią veiką pagrindas.

6. Baudžiamosios atsakomybės, kaip baudžiamojo teisinio santykio, raida. Bausmės, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonės, priverčiamosios medicinos priemonės. Jų skyrimo pagrindai ir tvarka.

4 tema. Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso priėmimas (2000 m.).

2. Baudžiamųjų įstatymų pakeitimai ir papildymai atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Naujo baudžiamojo kodekso rengimo eiga. Esminės šio kodekso novelos. Baudžiamojo kodekso įsigaliojimo problemos.

3. Tarptautiniai baudžiamosios teisės šaltiniai. Europos Sąjungos teisės aktai baudžiamosios teisės klausimais.

5 tema. Baudžiamasis įstatymas ir jo galiojimo ribos

1. Baudžiamųjų įstatymų sandara. Bendroji ir specialioji dalys. Skirsniai, straipsniai ir jų dalys.

2. Baudžiamosios teisės normos struktūra ir turinys. Baudžiamosios teisės normos dispozicija ir sankcija, jų rūšys. Šios normos hipotezės problema.

3. Baudžiamojo įstatymo galiojimo erdvė. Teritorinis principas. Eksteritorialumas. Diplomatinis imunitetas. Pilietybės principas. Universalinis principas. Realinis principas. Nusikalstamos veikos padarymo vieta.

4. Baudžiamųjų įstatymų galiojimo laikas. Jų grįžtamojo galiojimo sąlygos ir ribos. Baudžiamųjų įstatymų galiojimas, esant jų kolizijai. Nusikalstamos veikos padarymo laikas.

5. Baudžiamųjų įstatymų aiškinimas. Aiškinimo rūšys.

6. Analogija ir spragų problema. Plečiamasis aiškinimas ir analogija.

6 tema. Nusikaltimas, baudžiamasis nusižengimas ir nusikalstamumas

1. Nusikalstamos veikos sąvoka.

2. Nusikaltimo sąvoka. Nusikaltimo sąvokos raida. Formalinis ir materialinis nusikaltimo apibrėžimas.

3. Baudžiamasis nusižengimas.

4. Nusikalstama veika – baudžiamosios atsakomybės pagrindas. Nusikalstamas veikimas. Nusikalstamas neveikimas.

5. Nusikalstamos veikos pavojingumas. Nusikaltimų klasifikavimas pagal pavojingumo laipsnį ir pobūdį.

6. Priešingumas teisei – nusikalstamos veikos požymis.

7. Kaltė kaip nusikalstamos veikos požymis.

8. Nusikalstamos veikos baudžiamumas. *Nullum poena sine lege*.

7 tema. Nusikalstamos veikos sudėtis

1. Nusikalstamos veikos sudėties sąvoka. Nusikalstamos veikos sudėtis ir *nullum crimen sine lege* principas.

2. Nusikalstamos veikos sudėties struktūra. Nusikaltimo sudėties elementai ir požymiai.

3. Nusikalstamos veikos sudėties požymio sąvoka, jų rūšys.

4. Nusikalstamos veikos ir nusikalstamumo sudėties sąvokų tarpusavio ryšys.

8 tema. Objektīvūs nusikalstamos veikos sudėties požymiai

1. Objektivaus esmė nusikalstamos veikos sudėtyje.

2. Objektivių nusikalstamos veikos sudėties požymių klasifikavimas.

9 tema. Nusikalstamos veikos objektą apibūdinantys požymiai

1. Teisinis gėris kaip nusikalstamos veikos objektas.

2. Nusikalstamos veikos objektų rūšys. Atskirų nusikalstamos veikos objektų rūšių apibūdinimas.

3. Nusikalstamos veikos dalykas.

4. Nukentėjusysis.

10 tema. Nusikalstamos veikos požymiai

1. Veikos sąvoka. Veikimo ir neveikimo samprata, jų atskyrimas. Veikos sąmoningumas, valingumas, priešingumas teisei.
2. Veikimo teorijos: kauzalinė, finalinė, socialinė.
3. Veikimas per tarpininką.
4. Neveikimas. Teisinė pareiga išvengti nusikalstamo rezultato. Padarinių reikšmė įvertinant neveikimą. Neveikimas pradėjus veiksmus.
5. Veikimo priešingumą šalinančios aplinkybės. Provokacija. Klaida. Būtinoji gintis. Būtinasis reikalingumas. Nukentėjusiojo sutikimas. Tarnybos įgaliojimai.
6. Nusikalstami padariniai. Padarinių rūšys ir reikšmė.
7. Veikimo ir neveikimo priežastingumas. Priežastinio ryšio teorijos baudžiamojoje teisėje: ekvivalentinės teorijos, adekvataus priežastinio ryšio teorija. Priežastinio ryšio suvokimo problema.
8. Nusikalstamos veikos padarymo vieta, laikas, aplinkybės bei priemonės. Jų įtaka baudžiamajai atsakomybei.

11 tema. Subjektyvūs nusikalstamos veikos sudėties požymiai

1. Subjektyvaus esmė nusikalstamos veikos sudėtyje.
2. Subjektyvių požymių aiškinimas ir klasifikavimas.

12 tema. Nusikalstamos veikos subjektas

1. Asmens, padariusio nusikalstamą veiką, įvardijimas BK, BPK, BVK.
2. Nusikalstamos veikos subjektas – fizinis asmuo.
3. Nusikalstamos veikos sudėties požymiai apibūdinantys fizinį subjektą: amžius, pakaltinamumas. Specialiojo subjekto požymiai.
4. Nepakaltinamumo sąvoka. Nepakaltinamumo kriterijai. Medicininis nepakaltinamumo kriterijus. Juridinis nepakaltinamumo kriterijus. Nepakaltinamumo pasekmės.
5. Ribotas pakaltinamumas. Juridiniai riboto pakaltinamumo padariniai.
6. *Actio libera in causa*. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas alkoholinio ar narkotinio apsvaigimo būsenoje, baudžiamoji atsakomybė.
7. Asmenų, susirgusių psichine liga po padarytos nusikalstamos veikos, atsakomybė.
8. Juridinis asmuo kaip nusikalstamos veikos subjektas.

13 tema. Kaltė ir su ja susiję klausimai

1. Mokymo apie kaltę pagrindai. Principas – nėra atsakomybės be kaltės.
2. Kaltės apibrėžimas: psichologinis, norminis. Kaltės samprata finalinėje veikos teorijoje.
3. Sąmonės ir valios reikšmė sprendžiant kaltės klausimus.
4. Kaltės formos. Tyčinė kaltė. Jos elementai. Tyčios rūšys baudžiamajame įstatyme ir baudžiamosios teisės teorijoje.
5. Neatsargi kaltė. Neatsargumo požymiai. Neatsargios kaltės rūšys baudžiamajame įstatyme ir baudžiamosios teisės teorijoje.
6. Mišrios kaltės klausimai baudžiamosios teisės teorijoje.
7. Faktinių aplinkybių klaida ir draudimo klaida. Klaida dėl objekto, veikos, pasekmių ir priežastinio ryšio. Draudimo klaida: klaidingas veikos neteisėtumo suvokimas, baudžiamumo klaida. Klaidų įtaka baudžiamajai atsakomybei.

8. Kazusas. Objektyvusis pakaltinamumas.

14 tema. Tyčinės nusikalstamos veikos padarymo stadijos

1. Tyčinės nusikalstamos stadijų sąvoka. Nusikalstamos veikos, kuriose skiriamos stadijos. Stadijų rūšys. Stadijų nustatymo reikšmė baudžiamajai atsakomybei ir bausmei.

2. Baigtinė nusikalstama veika. Atskirų rūšių nusikalstamų veikų baigtumo momentas.

3. Rengimosi padaryti nusikaltimą sąvoka ir požymiai. Rengimosi skirtingumas nuo tyčios. Rengimosi veiksmų rūšys. Rengimosi baudžiamumas.

4. Pasikėsiniui padaryti nusikalstamą veiką sąvoka. Pasikėsiniui skirtingumas nuo rengimosi ir nuo baigtinės nusikalstamos veikos. Subjektyvūs ir objektyvūs pasikėsiniui požymiai. Pasikėsiniui rūšys. Baigtinis ir nebaigtinis pasikėsinimas.

5. Baudžiamosios atsakomybės už parengtinę veiklą pagrindai ir ribos. Aplinkybės, į kurias teismas atsižvelgia skirdamas bausmę už parengtinę nusikalstamą veiklą.

6. Savanoriškas atsisakymas pabaigti nusikalstamą veiką. Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl savanoriško atsisakymo pagrindai ir sąlygos. Aktyvioji atgaila ir jos skirtingumas nuo savanoriško atsisakymo.

15 tema. Bendrininkavimas padarant nusikalstamą veiką

1. Bendrininkavimo sąvoka. Bendrininkavimo teorijos.

Objektyvūs ir subjektyvūs bendrininkavimo požymiai. Objektyvaus ir subjektyvaus ryšio tarp bendrininkų veiksmų ir jų pasekmių ypatumai. Bendrumo požymis ir jo reikšmė.

2. Bendrininkavimo formos. Bendrininkų grupė. Organizuota grupė. Nusikalstamas susivienijimas.

3. Bendrininkų rūšys. Bendrininkų rūšių apibūdinimas. Nusikalstamos veikos vykdymas per tarpininką. Objektyvūs ir subjektyvūs požymiai, apibūdinantys bendrininkų veiksmus.

4. Bendrininkų baudžiamosios atsakomybės pagrindai ir ribos. Akcesoriškumas. Bendrininkų veiksmų kvalifikavimas. Bendrininkų atsakomybės ir bausmių individualizavimas. Sunkinančių ir lengvinančių aplinkybių inkriminavimo bendrininkams ribos.

5. Bendrininkavimas padarant nusikalstamas veikas, numatančias specialųjį subjektą.

6. Vykdytojo ekscesas. Savanoriškas atsisakymas, esant bendrininkavimui. Nepavykęs kurstymas ir padėjimas.

7. Prisidėjimo prie nusikalstamos veikos sąvoka. Prisidėjimo skirtingumas nuo bendrininkavimo. Prisidėjimo rūšys. Atsakomybės už prisidėjimą sąlygos. Aktualūs nepranešimo apie nusikaltimą baudžiamumo klausimai.

16 tema. Baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės

1. Baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių sąvoka ir rūšys.

2. Būtinoji gintis. Būtiniosios ginties teisėtumo sąlygos, apibūdinančios kėsiniams ir gynybą. Tariamoji būtinoji gintis. Būtiniosios ginties provokacija.

3. Būtiniosios ginties viršijimas. Atsakomybė už veikas peržengiant būtiniosios ginties ribas.

4. Teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas.

5. Įsakymo vykdymas.

6. Asmens, padariusio nusikalstamą veiką, sulaikymas.
7. Profesinių pareigų vykdymas.
8. Būtinasis reikalingumas. Būtiną reikalingumą sąlygos.
9. Pateisinama profesinė ir ūkinė rizika.
10. Mokslinis eksperimentas.

17 tema. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės

1. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo ar nusikalstama veika prarado pavojingumą.
2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjusysis susitaiko.
3. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai yra lengvinančių aplinkybių.
4. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą.
5. Kiti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atvejai, numatyti BK Bendrojoje dalyje (ribotas pakaltinamumas, asmens prieš jo valią apsvaiginimas narkotinėmis medžiagomis ar jo nugirdymas ir kt.).
6. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės už veikas, numatytas BK Specialiosios dalies straipsniuose.

18 tema. Nusikalstamų veikų daugetas

1. Nusikalstamų veikų daugeto požymiai ir sąvoka.
2. Pavienė nusikalstama veika. Nusikalstamų veikų daugeto skirtingumas nuo pavienių nusikalstamų veikų, kurias sudaro keli elgesio) aktai. Nusikalstamos veikos su sudėtinėmis sudėtimis. Trunkamosios ir tęstinės nusikalstamos veikos.
3. Nusikalstamų veikų daugeto rūšys.
4. Nusikalstamų veikų sutaptis. Idealioji ir realioji nusikalstamų veikų sutaptis. Idealiosios sutapties atskyrimas nuo pavienės nusikalstamos veikos. Nusikalstamų veikų kvalifikavimas, esant idealiajai ir realiajai sutapčiai.
5. Recidyvas, jo rūšys. Teisinė recidyvo reikšmė.
6. Pavojingas recidyvistas. Asmens pripažinimo pavojingu recidyvistu sąlygos, tvarka ir pasekmės.

19 tema. Bausmės sąvoka ir tikslai

1. Bausmės sąvoka ir požymiai. Bausmės skirtingumas nuo administracinių nuobaudų ir kitų valstybinės prievartos priemonių. Bausmės skirtingumas nuo visuomeninio poveikio priemonių.
2. Bausmės tikslai. Bendroji ir specialioji prevencija. Įtikinimo, preventyvaus ir auklėjamojo darbo vaidmuo kovojant su nusikaltimais. Bausmių už nelabai sunkius nusikaltimus švelninimas. Griežtų bausmių už sunkius nusikaltimus ir recidyvistams stabilumas.
3. Bausmės efektyvumo sąvoka. Efektyvumo teorija ir praktika.

20 tema. Bausmių sistema ir rūšys

1. Bausmių sistemos sąvoka ir reikšmė.
2. Bausmių sistemos raida. Bausmių sistema BK. Bausmių rūšys. Bausmių sistemos tobulinimas. Bausmės rūšys fiziniams asmenims, padariusiems nusikaltimą ir baudžiamąjį nusižengimą.
3. Viešieji darbai.
4. Bauda, jos taikymo tvarka. Baudos dydis. Baudos pakeitimas kita bausme.

5. Laisvės apribojimas.
6. Areštas.
7. Terminuotas laisvės atėmimas. Laisvės atėmimo terminai. Pataisos įstaigų laisvės atėmimo bausmei atlikti rūšys.
8. Laisvės atėmimas iki gyvos galvos.
9. Bausmių rūšys juridiniams asmenims ir jų skyrimo tvarka.

21 tema. Bausmės skyrimas

1. Bendrieji bausmės skyrimo pagrindai. Bendrosios ir specialiosios dalių nuostatų reikšmė skiriant bausmę. Kaltininko asmenybės ir lengvinančių bei sunkinančių aplinkybių įtaka. Bausmės individualizavimo reikšmė jos tikslams pasiekti.
2. Bausmės skyrimas asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą.
3. Bausmės skyrimas pavojingam recidyvistui už tyčinio nusikaltimo padarymą.
4. Bausmės skyrimas už parengtinę veiklą.
5. Bausmės skyrimas nusikalstamos veikos bendrininkams.
6. Atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės. Lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių rūšys. Jų klasifikavimas ir apibūdinimas. Teismo teisė atsižvelgti į atsakomybę lengvinančias aplinkybes, nenurodytas įstatyme.
7. Švelnesnės negu įstatymo numatyta bausmės skyrimas. Bausmės švelninimo sąlygos.
8. Bausmės skyrimas, padarius kelias nusikalstamas veikas. Bausmės skyrimo taisyklės, esant nusikalstamų veikų sutapčiai.
9. Bausmės skyrimas, kai neatlikus bausmės padaroma nauja nusikalstama veika. Bausmių sudėjimo taisyklės.
10. Bausmės sudėjimo ir keitimo taisyklės.
11. Kardomojo kalinimo įskaitymas.

22 tema. Baudžiamojo poveikio priemonės ir jų skyrimas

1. Baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis ir rūšys.
2. Viešųjų teisių atėmimas. Atėmimas teisės dirbti tam tikrą darbą arba eiti tam tikras pareigas. Uždraudimas naudotis specialia teise.
3. Turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas. Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą.
4. Nemokami darbai.
5. Turto konfiskavimas. Išplėstinis turto konfiskavimas
6. Įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusio asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusio asmens arčiau nei nustatytu atstumu. Dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose.
7. Baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas ir jų nevykdymo pasekmės.

23 tema. Bausmės vykdymo atidėjimas ir atleidimas nuo bausmės

1. Bausmės vykdymo atidėjimas, teisinė prigimtis.
2. Bausmės vykdymo atidėjimo taikymo pagrindas ir sąlygos.
3. Įpareigojimai, nustatomi asmenims, kuriems taikomas bausmės vykdymo atidėjimas. Jų pažeidimo pasekmės. Asmenų, kuriems atidėtas bausmės vykdymas, elgesio kontrolė.
4. Atleidimo nuo bausmės sąvoka. Šio instituto reikšmė. Atleidimo nuo bausmės pagrindai ir rūšys.

5. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos. Malonė. Amnestija.

24 tema. Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai

1. Nepilnamečiams nustatomų baudžiamosios atsakomybės ypatumų pagrindimas bei taikymo sąlygos.

2. Auklėjamojo poveikio priemonės nepilnamečiams.

3. Įspėjimas.

4. Turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas.

5. Nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai.

6. Elgesio apribojimas.

7. Atidavimas į specialiąją auklėjimo įstaigą.

8. Auklėjamojo pobūdžio priemonių nepilnamečiams skyrimo tvarka ir jų nevykdymo pasekmės.

9. Bausmių, skiriamų nepilnamečiams, ypatumai.

10. Bausmių skyrimo nepilnamečiams ypatumai.

11. Nepilnamečio atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės.

25 tema. Baudžiamosios atsakomybės senatis

1. Patraukimo baudžiamojon atsakomybės senaties samprata.

2. Patraukimo baudžiamojon atsakomybės senaties terminai.

3. Patraukimo baudžiamojon atsakomybės senaties eigos sustojimas ir nutrūkimas. Senaties netaikymas.

4. Apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties samprata.

5. Apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai.

6. Apkaltinamojo nuosprendžio senaties eigos sustojimas ir nutrūkimas.

26 tema. Teistumas

1. Teistumo išnykimas ir panaikinimas. Teistumo išnykimo sąlygos. Teistumo panaikinimo sąlygos ir tvarka.

27 tema. Priverčiamosios medicinos priemonės

1. Priverčiamųjų medicinos priemonių sąvoka. Šių priemonių skirtingumas nuo bausmės.

2. Priverčiamosios medicininės priemonės. Jų rūšys.

3. Priverčiamųjų medicininių priemonių taikymo, pakeitimo bei nutraukimo pagrindai ir tvarka.